

OIKEUSMINISTERIÖLLE**VIITE** VN/25636/2023**ASIA** Väliaikainen poikkeaminen vesivoimalaitoksen lupamääräyksistä sähköjärjestelmän tasapainottamiseksi; työryhmän mietintö**LAUSUNNON ANTAJAT****Lausunnon allekirjoittajina ovat seuraavat kalatalousalueet:**

- Keski-Kemijoen kalatalousalue
- Ala-Kemijoen ja Perämeren kalatalousalue
- Sodankylän kalatalousalue
- Iijoen kalatalousalue
- Oulujoen ja merialueen kalatalousalue
- Oulujärven kalatalousalue
- Sotkamon kalatalousalue
- Suomussalmen kalatalousalue
- Emäjoen kalatalousalue
- Kuhmon kalatalousalue
- Porin kalatalousalue
- Lounais-Suomen kalatalousalue

Yhteystiedot

Keski-Kemijoen kalatalousalue
Toiminnanjohtaja Jukka Korpivuoma
Peltoniementie 85
98310 KEMIJÄRVI
040 542 7475
kalatalousalue@gmail.com

LAUSUNTO

Yleistä

Allekirjoittaneet kalatalousalueet kiittävät mahdollisuudesta lausua työryhmän mietinnöstä, jossa ehdotetaan vesilakiin lisättäväksi uusi menettely vesivoimalaitosten lupamääräyksistä poikkeamiseksi sähköjärjestelmän käyttövarmuuden turvaamiseksi.

Kalatalousalueet tunnistavat sähköjärjestelmän toimintavarmuuden merkityksen yhteiskunnalle. Työryhmän ehdotus on kuitenkin poikkeuksellisen merkittävä vesioikeudellinen uudistus, koska se mahdollistaisi viranomaispäätöksellä poikkeamisen vesivoimalaitosten juoksutus- ja vedenkorkeusmääräyksistä jopa kuuden vuoden ajaksi kerrallaan.

Kalatalousalueiden näkemyksen mukaan esityksen suurin ongelma liittyy vaikutusarvioinnin lähtökohtiin. Työryhmä tarkastelee poikkeamismenettelyn vaikutuksia ikään kuin nykytilanne vastaisi voimassa olevien vesitalouslupien mukaista toimintaa. Näin ei kuitenkaan ole. Todellisuudessa rakennetuilla jokialueilla harjoitetaan jo nykyisin laajamittaista lyhytaikaissäännöstelyä, jonka vaikutuksia kalastoon, kalatalouteen, kalastukseen ja vesiekosysteemeihin ei ole voimalaitoskohtaisesti selvitetty eikä ajastaan jälkeen jäänyt lupajärjestelmä kaikilta osin vastaa toteutunutta käytäntöä.

Asiassa on huomioitava sekä Korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjaratkaisu KHO 2005:7 Uljuan lyhytaikaissäädöstä sekä Vaasan hallinto-oikeuden päätös 4.6.2026 Tainionkosken vesivoimalaitoksen lupamääräysten selventämisestä. Päätökset linjaavat, että vesivoimalan lyhytaikaissäännöstely vaatii aina erillisen luvan, eikä se voi sisältyä vanhaan säännöstelylupaan automaattisesti.

Päätösten mukaan lyhytaikaissäännöstelylle on oltava selkeä oikeudellinen peruste. Myös oikeusministeriön työryhmä on todennut ongelman mietinnössään 25.5.2026, jonka mukaan pääsääntöisesti vesivoiman tuotantoon liittyvät vesistön säännöstelyä koskevat kysymykset tulee ratkaista vesilain mukaisessa lupamenettelyssä.

Vaikutusten arvioinnin keskeinen puute

Työryhmän ehdotuksen mukaan Energiaviraston tulisi toimien jälkeen esittää selvitys vaikutuksista yksityisiin ja yleisiin etuihin sekä ympäristöön.

Kalatalousalueiden näkemyksen mukaan tämä lähtökohta ei ole riittävä.

Vaikutusten arviointi edellyttää aina luotettavaa vertailutilannetta. Rakennetuissa jokivesistöissä tällaista vertailutilannetta ei kuitenkaan monin paikoin ole, koska lyhytaikaissäännöstelyä harjoitetaan jo nykyisin, säännöstelykäytännöt ovat muuttuneet sähkömarkkinoiden tarpeiden mukana eikä niiden vaikutuksia ole selvitetty kalatalouden näkökulmasta. Samanaikaisesti monet

vesitalousluvut ovat vanhoja eivätkä vastaa nykyisiä käyttömuotoja. Tämän vuoksi nykytilan vaikutuksia ei tunneta riittävän hyvin, eikä poikkeamismenettelyn mahdollisesti aiheuttamaa lisähaittaa voida luotettavasti erottaa jo olemassa olevista vaikutuksista.

Tällöin vaarana on, että poikkeamismenettelystä aiheutuvat vaikutukset sulautuvat osaksi jo olemassa olevia haittoja eikä todellista ympäristövaikutusta pystytä osoittamaan.

Kalatalousalueet katsovat, että ennen poikkeamismenettelyn käyttöönottoa tulee selvittää voimalaitoskohtaisesti nykyisen lyhytaikaissäännöstelyn vaikutukset kalastoon, kalastukseen ja vesiekosysteemeihin sekä saattaa muuttuneet säännöstelykäytännöt asianmukaiseen lupakäsittelyyn.

Vaikutukset kalastoon ja vesiekosysteemeihin

Kalatalousalueet pitävät työryhmän mietinnön ympäristövaikutusten arviointia puutteellisena erityisesti kalatalousvaikutusten osalta.

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan selvityksen (2024:39) mukaan lyhytaikaissäännöstely vaikuttaa kielteisesti lähes kaikkiin vesien luokittelussa käytettäviin ekologiin tekijöihin. Kalatalousalueiden kokemuksen mukaan lyhytaikaissäännöstelyn aiheuttamat virtausvaihtelut ovat voimakkaita, ennakoimattomia ja luonnonoloista poikkeavia.

Poikkeamismenettelyn mahdollistamat juoksutusmuutokset voivat lisätä kalojen ja nahkiaisten kutu- ja poikasalueiden tuhoutumista, mädin ja poikasten kuolleisuutta sekä rantavyöhykkeen elinympäristöjen heikkenemistä. Samalla ne voivat heikentää kalojen ravinnonsaantia ja vaellusolosuhteita sekä heikentää vesistön ekologista tilaa laajemmin. Vaikutukset kohdistuvat erityisesti niihin vesistöihin, joissa kalakannat ja niiden elinympäristöt ovat jo pitkään altistuneet rakentamisen ja säännöstelyn seurauksille.

Rakennetuissa joissa vaelluskalakantojen palauttamista tavoitellaan parhaillaan mittavilla kalatalousvelvoitteiden muutoksilla. Tämän lisäksi on Maa- ja metsätalousministeriössä parhaillaan käynnissä rakennettuja vesiä koskevan valtioneuvoston hyväksymän Kansallisen kalatiestrategian päivitystyö. Strategia linjaa, että kalojen istuttamisen sijasta vesistöissä tuetaan kalojen luonnollista lisääntymistä ja palautetaan niiden luontainen vaellusreitti.

Kalatalousalueiden näkemyksen mukaan olisi ristiriitaista, jos samaan aikaan luotaisiin uusi menettely, joka mahdollistaa nykyistä voimakkaamman säännöstelyn ilman vastaavan tasoista ympäristövaikutusten arviointia.

Vaikutukset kalastukseen ja paikallisiin yhteisöihin

Kalatalousalueiden Oikeusministeriön työryhmälle 13.2.2026 antamassa kannanotossa on tuotu esiin, että lyhytaikaissäännöstely vaikeuttaa kalastusta, heikentää vesillä liikkumista, lisää jääolosuhteiden vaarallisuutta, aiheuttaa rantavyöhykkeen eroosiota sekä vahingoittaa laitureita ja

kiinteitä pyydyksiä. Lisäksi sillä on vaikutuksia osakaskuntiin, kiinteistöjen omistajiin sekä muuhun vesistön käyttöön.

Työryhmän mietinnössä painottuu sähköjärjestelmän käyttövarmuuden tarkastelu. Kalatalousalueiden näkemyksen mukaan vaikutuksia kalastukseen, virkistyskäyttöön ja paikallisten yhteisöjen elinympäristöön ei ole arvioitu vastaavalla tarkkuudella.

Kalastuslain mukaisesti kalatalousalueiden tehtävänä on kalavarojen kestävän käytön ja hoidon suunnittelu sekä seuranta. Poikkeamismenettely voi vaikeuttaa näiden tehtävien toteuttamista erityisesti silloin, jos vesistön virtaama- ja vedenkorkeusolosuhteet muuttuvat ennakoimattomasti tai toistuvasti.

Poikkeusmenettelystä ei saa muodostua keinoa vakiinnuttaa nykyisiä käytäntöjä

Kalatalousalueiden suurin huoli liittyy siihen, että uusi sääntely saattaa käytännössä johtaa nykyisen lyhytaikaissäännöstelyn hyväksymiseen tai vakiinnuttamiseen ilman varsinaista vesitalouslupien tarkistamista.

Kalatalousalueet ovat jo aiemmin todenneet, että vesilain muutosta ei tule käyttää välineenä nykyisen, osin tulkinnanvaraisen käytännön legitimointiin eikä vesivoiman tuotannon joustotarpeiden edistämiseen ympäristövaikutusten kustannuksella ilman asianmukaista lupakäsittelyä.

Kalatalousalueiden näkemyksen mukaan ennen uuden poikkeamismenettelyn käyttöönottoa on selvitettävä nykyisen lyhytaikaissäännöstelyn laajuus ja vaikutukset, tarkistettava muuttuneita käyttömuotoja vastaamattomat vesitalousluvut sekä määritettävä voimalaitoskohtaiset lähtötilat kalataloudellisten vaikutusten arvioimiseksi. Samalla tulee laatia riittävät seurantaohjelmat, joiden perusteella mahdolliset muutokset voidaan myöhemmin todentaa. Vasta tämän jälkeen voidaan luotettavasti arvioida poikkeamismenettelyn aiheuttamia lisävaikutuksia.

Tarkkailu ja seuranta

Työryhmän ehdotusta tulee täydentää siten, että jokaisen poikkeamispäätöksen yhteydessä määrätään pakollinen kalataloudellinen tarkkailu. Tarkkailun tulee sisältää vähintään virtaama- ja vedenkorkeustiedot sekä arvio vaikutuksista rantavyöhykkeisiin, kutualueisiin ja vesienhoidon tavoitteiden toteutumiseen. Vesilaissa on jo nykyisin mahdollisuus määrätä hankkeiden vaikutusten tarkkailusta sekä yhteistarkkailusta.

Yhteenveto

Kalatalousalueet eivät pidä työryhmän ehdotusta nykyisessä muodossaan riittävästi valmisteltuna kalatalouden näkökulmasta.

Esityksen keskeinen puute on, ettei siinä ratkaista, miten poikkeamismenettelyn vaikutukset voidaan erottaa nykyisestä lyhytaikaisäännöstelystä aiheutuvista vaikutuksista tilanteessa, jossa nykyisen säännöstelykäytännön vaikutuksia ei ole selvitetty eikä sen oikeudellinen perusta ole kaikilta osin yksiselitteinen.

Kalatalousalueet katsovat, että ennen lain jatkovalmistelua on selvitettävä nykyisen lyhytaikaisäännöstelyn vaikutukset, tarkistettava muuttuneita käyttömuotoja koskevat vesitalousluvut, vahvistettava kalataloudellisia vaikutusarviointoja sekä säädettävä pakollisesta kalataloudellisesta seurannasta. Samalla on varmistettava, ettei poikkeamismenettelystä muodostu väylää nykyisten lupaehtojen ulkopuolelle kehittyneiden käytäntöjen pysyvään vakiinnuttamiseen.

Kalatalousalueiden esitys jatkovalmisteluun

Kalatalousalueiden näkemyksen mukaan vesilain avaamisen lähtökohtana ei tule olla yksittäisen poikkeusmekanismin luominen, vaan vesivoiman säännöstelykäytännöissä tapahtuneen olennaisen muutoksen kokonaisvaltainen arviointi. Sähkömarkkinoiden rakennemuutos on johtanut tilanteeseen, jossa vesivoimaa käytetään tavalla, jota nykyisiä lupia myönnettäessä ei ole voitu ennakoida. Tämän vuoksi tarkastelun kohteena tulee olla koko säännöstelyjärjestelmän ajantasaisuus, lupien vastaavuus nykyiseen toimintaan sekä muuttuneiden käytäntöjen vaikutukset vesiluontoon, kalakantoihin, kalastukseen ja muihin vesien käyttömuotoihin. Vaställaisen kokonaisarvioinnin jälkeen voidaan perustellusti arvioida, onko erilliselle poikkeamismenettelylle tarvetta ja millä edellytyksillä sellainen voidaan toteuttaa vesilain tavoitteita vaarantamatta.

Marko Välimäki
Oulujoen ja merialueen kalatalousalue

Eero Oinas-Panuma
Iijoen kalatalousalue

Markku Sotisaari
Ala-Kemijoen ja Perämeren kalatalousalue

Reijo Saari
Keski-Kemijoen kalatalousalue

Jorma Kaaretkoski
Sodankylän kalatalousalue

Petri Komulainen
Sotkamon kalatalousalue

Mika Sivonen
Oulujärven kalatalousalue

Matti Kela
Suomussalmen kalatalousalue

Markku Niskanen
Emäjoen kalatalousalue

Ilkka Määttä
Kuhmon kalatalousalue

Heikki Salokangas
Porin kalatalousalue

Markku Ketonen
Lounais-Suomen kalatalousalue